

Bəşəriyyət tarixində qurban adətlərinin tarixi çox qədimdir. T.N.Dmitriyeva, T.V.Jerebina kimi alimlər qurbanla bağlı adətlərin hələ paleolit dövrünə aid olduğunu, P.I.Perlov şumerlərin və babililərin, A.Q.Kifişin assurların zəngin qurbanvermə adətlərinə malik olduqlarını göstərmişlər.

Dilimizdə işlədilən “qurban” sözü sami mənşəlidir. Dursun Gümüsoğlu göstərir ki, “qurban” kəlməsi ərəbcədə yaxınlıq deməkdir. “Əqrəba”, “qurban”, “qurbiyət” eyni kökə aiddir. Refik Engin isə yazır ki, “qurban” kəlməsi ibrani dilindən ərəb dilinə arami dilinin vasitəsilə keçmişdir”.

Aida Qasımova “qurban” sözünün mənası haqqında yazır: “Ərəb sözü olan “qurban” yaxın olmaq, yaxınlaşmaq anlamına gələn “qaruba” felindən alınmışdır. Allaha qovuşmaq sözünün mənasında da əks olunub. Bu əhvali-ruhiyyə müqəddəs kitablardakı hekayətlərdə, o cümlədən İbrahim peyğəmbərin oğlunu qurban kəsmək istəməsi səhnəsində də güclüdür. Burada Allahın mələyi İbrahimlə danışır, hətta mərasimə müdaxilə edib, insan qurbanını qoçla əvəz edir”.

Alimin bu fikrinə əsaslanaraq, qurban verən insan, yaxud qrup, kollektiv qurban vasitəsilə Allaha qovuşmaq imkanı əldə edir. Bu qovuşmanın, yaxınlaşmanın necə baş verməsindən asılı olmayaraq, qurbanvermə mərasimi insanla sakral güclər arasında rabitəni təmin edir. Bu rabitə də, göründüyü kimi, məhz qurban vasitəsilə həyata keçir. İnsan sakral qüvvəyə qurban verir, o da onun istəyini yerinə yetirir. Bu da onu göstərir ki, qurbanvermə mərasiminin özü iki tərəfli əlaqəni nəzərdə tutan “paya-pay” mexanizmidir.

bu yolda ölüm-itim var. Onlar özlərini könüllü-sidqən vətənə qurban vermək məsləkini seçməklə ölümün üstünə gülərək getməyi təbii instinktiv duyğunun inikası kimi – şərəfli bir ölüm (şəhidlik) yolu kimi qəbul etmişdilər. Bax bu sosial-fəlsəfi həyat həqiqəti biz döyüşçüləri özümüzü “vətənin qurbanlıq qoçları” (qoç igidləri, qoç ərənləri) adlandırmağa haqq verirdi. “Haydi, qoç igidlər, döyüşə” deyə deyə-gülə, ürəklə-başla döyüşlərə atılmaq amalını seçmişdik. Hətta “erkək bir baş” deyib bir-birlərini öyən əsgərlərimiz də vardı. Burada səsləndirdiyimiz “erkək” ifadəsi bir tərəfdən zarafata köklənmiş xoş əhval-ruhiyyəyə xidmət edirdisə, digər tərəfdən də şüurlu gizlənməmiş türklərdə bu gün də kişi mənasında işlənən ifadədən qaynaqlanırdı. Başqa cür desək, vətən uğrunda döyüşən könüllülər, əsgərlər erkək(ər, kişi) qeyrətli övladlardırlar... “Erkek tinətliyəm, olsam da qadın, hər işi bəllidir mənə dünyanın” misralarından da biz “erkək” ifadəsinin məzmununda ər, kişi semanteminin daşındığını görürük.

Bir daha qurban getmək, qurban olmaq ifadəsinin üstünə qayıtmaq istəyirəm. Professor Ramazan Qafarlı haqlı olaraq göstərir ki, qurban seçilmək böyük uğur, tanrıya yaxınlaşmaq sayılır. Qurbanlıq seçimi də iki cür olur: 1) insan tərəfindən seçilən qurbanlar və 2) Tanrı tərəfindən seçilən qurbanlar. Hər ikisi də müqəddəs sayılır. İnsanlar tanrının yaratdığı heyvanlardan ən yaxşısını – sağlamını qurbanlıq seçirlər. Əks halda, sağlam olmayan, şikəst heyvan tanrı dərhahında qurbanlıq kimi qəbul olunmaz. Tanrının seçdiyi qurbanlar isə insanlardan – vətənin say seçmə övladlarından ibarət olur. Bütün dünyanı, o cümlədən cəmi heyvanatı tanrı xəlv edib. İnsan da heyva-

maq üçün seçib, şəhidlik mərtəbəsinə ucaldır. Bax sirr budur. Tanrı seçiminə, Tanrının istəyi ilə insanların seçilmişləri qurban (şəhid) olurlar.

Ən yaxşı heyvanı (bioloji) insanlar qurbanlıq seçdiyi, əzizlədiyi kimi, ən yaxşı sosial heyvanı – insanı da Tanrı igidliyi müqabilində vətən yanında qurban seçib, öz dərgahında şəhidliyə qovuşdurur. Şəhidlərin ölümsüz olmasının sirri də məhz onların Tanrı dərhahına Tanrının özü tərəfindən seçilib aparıldığına görədir. Şəhidlərin ölüm-süzlüyü də bu sirdə ifadə olunub.

Bəli, şəhid olmağın ekvivalent adı vətən qurbanı olmaq deməkdir. Vətənin, el-obanın yolunda özlərini əməli olaraq fəda edərək şəhidliyə qovuşanlarımız Tanrının izni ilə seçilmiş vətən qurbanlarıdır. Heç nədə yanılmayan Allah məsləhət bildiyi ləyaqətli vətən övladlarını bu şərəfli şəhidlik adı ilə vətənə qurban etməklə mükafatlandırır. İstər 1-ci Qarabağ müharibəsində, istərsə də indiki ikinci Qarabağ müharibəsində - “Vətən müharibəsi”ndə şəhadətə yetişənlərimizin hər birinin təmsilində dediyimizin təsdiqini görürük.

Belə qəhrəman şəhidlərimizdən biri də 21 may 2001-ci ildə Bakı şəhərində dünyaya göz açmış İsmayilov Emin Tahir oğludur.

“Narahat olma, ana, ölməyəcəyəm. Hələ arzularım var”. Qanlı döyüşlərin getdiyi ərəfələrdə anasına təskinlik, toxdaqlıq vermək, anasını düşəcəyi stressdən, sıxıntıdan xilas etmək üçün bu sözləri demişdi şəhid Emin İsmayilov. “İnsanlar cənnəti arzulayırlar, axtarırlar, amma cənnət özü anaların ayaqlarının altına gəlir” deyib həmişə anasının ayaqlarının altını öpərdi Emin. “Qurani-Kərim”də buyurulan “Cənnət anaların ayaqları altındadır” kəlamına böyük etiqad bəsləyən Emin şəhidliyin də dinimizdə yüksək mərtə-

haqqını halal elə. Anam, xalam əmanət. Onlardan muğayat ol.

Bax beləcə, müsahiblərim bir-birinin sözlərini təsdiqləyərək, Emin İsmayilovun vətənpərvər, ailəcanlı, qayğıkeş bir gənc olmasından danışdı. Hamısı ağızdolusu sözlərlə səmimi duyğusunu dilə gətirirdi.

Qeyd edim ki, orta məktəb illərində idmançı kimi üç yarış növündə iştirak edib. Cüdo, boks növləri üzrə yarışlarda Fəxri Fərmanlar alan Emin Tahir oğlu İsmayilov 3 avqust 2016-cı ildə Yasamal rayon İdman Klubu tərəfindən cüdo idman növü üzrə 1-ci dərəcəli diplom alıb. 2014-cü ildə Novruz bayramına həsr olunmuş MMA turnirində II yer tutduğuna görə Binəqədi rayon Gənclər və İdman İdarəsinin diplomuna layiq görülüb. Habelə 2015-ci ildə yeniyetmələr arasında Bakı şəhər birinciliyində, eyni zamanda Azərbaycan birinciliyi yarışlarında iştirak edib.

Emin İsmayilov 2015-ci ildə Türkiyədə-Adanada keçirilən və 2016-cı ildə Gürcüstanda-Bolnisiyə keçirilən Beynəlxalq turnirlərdə 3-cü yerləri tutmuşdur.

22-23 sentyabr 2018-ci ildə Azərbaycan “Kungfu” Federasiyasının Cəlilabadda keçirilən şəhidlərimiz Fərid Əhmədovla Əhməd Abdullayevin xatirəsinə həsr olunmuş “Kungfu” döyüş növü üzrə yarışda 90 kq çəkidə 1-ci yeri tutmuşdur.

Bəli, Emin İsmayilov özünü hərbi xidmətə bir idmançı kimi sağlam və güclü bir əsgər kimi hazırlamışdı. O, Goranboyda-Ağcakənddə əsgəri xidmətə başladı. Biləsuvarın Zəhmətəbad kəndindən olan batalyon komandiri kapitan Tağıyev Elçin Ağaqlı oğlu hətta anası ilə danışanda deyirmiş ki, Emin adlı bir əsgərim mənə yanımda olanda elə bilirəm ki, arxamda bir

Şəhidlər vətənin qurbanlarıdır

Tədqiqatlar göstərir ki, qurbanvermə mərasimində insanla sakral qüvvə arasında qovuşmanın əsasında qurbanın qanı durur. R.Qafarlı göstərir ki, “ən qədim inanc sistemlərində özünə yer tutan qurbanvermə mərasimlərində qan əsas atributlardan biri idi. Və qurban seçilmək böyük uğur, kəsilmə isə tanrıya yaxınlaşma sayılırdı”.

Təbii ki, qan vasitəsilə qovuşma mifoloji mənə daşıyır və ibtidai icma dövrü ilə bağlı ənənədir. Ancaq bu ənənə xalqın düşüncəsində özünə o qədər dərin köklər salmışdır ki, İslamdakı qurbanvermə ənənəsində də öz izlərini qoymuşdur.

Yazıma ayrı-ayrı alimlərin fikrinə istinad etməklə başlamağım səbəbsiz deyil. İstədim ki, qurban anlayışı, qurbangetmənin (qurbanvermənin) sosial-fəlsəfi mahiyyəti, dini-mifik düşüncədəki yeri, elmi dövriyyədəki məzmunu ilə bağlı bu yığcam məlumatların üstündən fikrimə davam edim.

Heç vaxt xatirəmdən silinməz. Mən Cəbrayılda könüllü kimi döyüşdüyüm vaxtlarda rotamızın döyüşçüləri zarafata salıb bir-birlərinə “biz vətənin qurbanlıq qoçlarıyıq” deyib-gülüşürdülər. Niyə belə deyirdilər və niyə gülə-gülə deyirdilər? Ona görə ki, biz əsgərlər-xüsusən könüllü döyüşənlər özlərini vətən uğrunda qurban getməyə hazır vətən övladı sayırıdık. İkincisi, bu ifadəni gülə-gülə işlətməyimiz isə biz könüllü döyüşçülərin həqiqətən də könüllü şəkildə ölümün üzünə dik baxaraq şəstlə, gülə-gülə ölümə-vətənə qurban getmək yolunu tutmağımızı göstərirdi. Çünki vətən uğrunda könüllü döyüşə yollananlar bilirdilər ki,

nat əhlidir Tanrı üçün. Ağıllı, şüurlu heyvan (canlı) sayılır insan tanrı nəzərində. Sadəcə olaraq heyvanlar bioloji məxluq, insanlar sosial məxluq (mə-nəvi varlıq, sosial heyvan) sayılır. Heyvan sözünün hərfi mənasının canlı (diri) olduğunu bilməliyik. Yəni heyvan bioloji, insan ictimai canlıdır – heyvandır – bir sözlə, hamısı heyvanat ələmidir.

Ancaq bioloji heyvanlardan fərqli olaraq tanrı insanı ağıllı, şüurlu heyvan (canlı) olaraq yaradıb. Buna görə də heyvanı qurban seçərkən sadəcə onun fiziki baxımdan sağlamlığına, şikəst olmamasına diqqət yetirilir (insanların seçimi olaraq). İnsanı qurban seçərkən isə Tanrı insanın həm fiziki-cismani baxımdan güclü, qoçaq olmasını, həm də mənəvi cəhətdən sağlam olmasını əsas götürür. İnsanın qoçaqlığı, vətən, el-oba yolunda fədakarlıq göstərməsi kimi fiziki amillər də elə insanın mənəvi sağlamlığından doğan keyfiyyəti kimi təzahür edir. “Hər şeyin yaxşısını Allah görür, Allah bilir” deyimimizə binaən, Tanrı insanların hansının ona mənəvi cəhətdən kamil olmaqla daha yaxın olduğunu yaxşı bilir; buna görə də insanların fiziki və mənəvi olaraq daha sağlam olduğunu görə Tanrı seçimində təbii ki yanılır, layiqliləri öz dərgahında müqəddəs qurbanlıq dərəcəsinə qaldırır, onlara şərəfli şəhidlik adı qazandırır. Məhz bu sirdir ki, biz insanlar həmişə vətən fədailəri olan şəhidlərimizin hamısının say seçmə igidlər olduğuna təəccüb qalırıq. Bilməliyik ki, bu, ilahinin möcüzəsidir, bu, Tanrının seçimidir ki, O, kimi özünə yaxın hesab edirsə, onu şəhid ol-

bə olduğunu yaxşı anlayırdı. Ona görə özündə dinimizin buyurduğu yüksək əxlaqi-mənəvi keyfiyyətləri əxz eləməyə səy göstərirdi. Çünki Emin ata qayğısı, ata nəvəsi görməmişdi. Onu anası Mələhət Qasım qızı İsmayilova adar-madar balası kimi əzizləyə-əzizləyə böyüdüdü. Nəsimi rayonunda yaşayan xalası Sücaət xanım gildə qalıb yaşayırdılar. Çünki ana vətəni Cəbrayıl şəhəri mənfur ermənilərin işğalına məruz qalmışdı. Xalası Sücaət xanıma da ana deyirdi. Birini digərindən ayrı tutmurdu. 2007-2018-ci illər Nəsimi rayonundakı 54 saylı orta məktəbdə təhsil alan Emin İsmayilov 2019-cu ilin 3 iyulunda həqiqi hərbi xidmətə getdi. Ondan iki gün əvvəl iyulun 1-də anasının ad gününü ürəyi istədiyi kimi qeyd etdi. Sanki ürəyini damıbmış kimi anasına sonuncu ehtiramını göstərmək istəyirdi. Bilirdi ki, qarşıda ağır hərbi mükəlləfiyyət durur. Hər şey gözlənilə bilər müharibə şəraitində. Ona görə də əsgərliyə yollananda “haqqınızı halal edin” deyib sağollaşmışdı. “Bayrağımız əlində sevinə-sevinə getdi əsgərliyə, qayıdanda bayrağa bükülüb gəldi” deyən xalası bildirdi ki, ana kimi baxırdı mənə. Söhbətimizdə iştirak edən Eminin dayısı Şahin İsmayilov, xalası oğlu Elvin Əhmədov onun vətənpərvər, zəhmətkeş olmasından danışdılar: “Nə bacısı, nə qardaşı var idi. Evin tək uşağı idi. Arzusu ev almaq, kirayənişin qalmaqdan azad olmaq idi Eminin”. Xəyalından gələcəkdə polis olmaq arzusu da keçirdi. Sonuncu dəfə isə xalasıoğlu Elvinə mesajda yazıbmış ki, qardaşım,

ordunun gücü var. Emin kəşfiyyətə gəndə daşların-qayaların arasından iynə kimi sivildəyib keçir, çox cəld, qoçaq oğlandı.

Bax Emin İsmayilovun idmandakı bacarıqları orduda da onun karına bu cür gəlirmiş. Murov-Kəlbəcər istiqamətində gedən döyüşlərdə neçə-neçə erməni yaraqlısını məhv edib, neçə-neçə yaralı döyüş yoldaşını ön xətdən geri çıxarıb. Özü isə əvvəlcə ayağın-dan yaranalıb, qıçasından qan axıb, komandiri geri çəkilməyə göstəriş versə də, məhəl qoymayıb, qıçından axan qanı göstərərək deyib ki, burdan axan qan kişi qanıdır. Qoy irəliləyək, vətəni düşməndən almalyıq. Xocalının qisasını almalyıq. Hara geri çəkilm ki?..

Emin İsmayilov komandiri Elçin Tağıyevlə birgə Murov-Kəlbəcər uğrunda gedən qanlı-qadalı döyüşlərdə fədakarlıqlar göstərirlər, hər ikisi də eyni gündə şəhid olur.

Emin bir vaxtlar “əsgərlikdən gələcəm, amma bayraqla gələcəm” demişdi. Oktyabrın 1-də şəhid olan Eminin nəşi neytral zonada qaldığı üçün onu oradan keyli gec – təxminən 2 ay sonra götürmək mümkün olur. Noyabrın 27-də onun üçrəngli müqəddəs bayrağına bükülmüş mübarək şəhid nəşini gətirib Bakıda II Fəxri Xiyabanda dəfn edirlər.

Əsgərliyə sevinə-sevinə əlində bayrağımla getdi, gələndə isə bayrağa bükülüb qayıtdı, vətənə qurban gələrək Tanrısına qovuşan bir vətən şəhidi kimi...